

Deze website maakt gebruik van cookies (meer informatie). Als u deze site blijft gebruiken, gaan wij er vanuit dat u hiermee akkoord gaat.

Akkoord

Alcoholclausule en artikel 15 WAM: nu de Hoge Raad

VAST 2023 / P-030

18 juli 2023

In het verkeer vinden geregeld ongevallen plaats waarbij de bestuurder onder invloed van alcohol reed. De WAM-verzekeraar sluit in de voorwaarden dekking daarvoor uit. Dat kan de WAM-verzekeraar niet aan de benadeelde tegenwerpen. Bij het verhalen van de schade op de bestuurder loopt de WAM-verzekeraar in de praktijk aan tegen het verweer van de niet-verzekeringnemer, dat hij niet wist dat de WAM-verzekering daarvoor geen dekking biedt. Het einde van een succesvol beroep op dat verweer lijkt nabij. Zeker als wordt ingezien dat de wetgever voorstaat dat de niet-verzekeringnemer geen bescherming geniet als sprake is van een niet-ongebruikelijke uitsluiting.

1. Inleiding*

Tegen het risico van verkeersongevallen zijn motorrijtuigen op grond van de Wet aansprakelijkheidsverzekering motorrijtuigen ('WAM') verplicht verzekerd. De benadeelde heeft een rechtstreeks vorderingsrecht op de WAM-verzekeraar van de aansprakelijke partij (artikel 6 WAM). De WAM-verzekeraar dient de schade van de benadeelde te vergoeden. In de WAM-verzekering voorkomende uitsluitingen kan de WAM-verzekeraar niet aan de benadeelde tegenwerpen (artikel 11 WAM).

Zoals iedere verzekering kent een WAM-verzekering bepalingen die de dekking beperken. Dat ziet op de intern werkende polisdekking.

Dit artikel handelt over de in het overgrote deel van de WAM-verzekeringen opgenomen alcoholclausule. In het bijzonder zal worden ingegaan op de verhouding tussen de WAM-verzekeraar en de niet-verzekeringnemer. Aandacht wordt besteed aan de alcoholclausule, de wetsgeschiedenis van het huidige artikel 15 lid 1 WAM en jurisprudentie. In het bijzonder zal worden ingezoomd op de zaak die heeft geleid tot het arrest van 1 februari 2022 van het gerechtshof Amsterdam,¹ waarover de Hoge Raad – naar verwachting – op 8 september 2023 zal oordelen.

2. De alcoholclausule

In een alcoholclausule sluit de WAM-verzekeraar dekking uit voor schade die door het motorrijtuig is veroorzaakt, terwijl de bestuurder te veel alcohol in het bloed heeft. Er zijn verschillende varianten in omloop, waarvan de verschillen voor dit artikel niet relevant zijn. Het gaat er hier om of de WAM-verzekeraar die dekkingsuitsluiting tegen die bestuurder in stelling kan brengen.

3. De alcoholclausule en de aansprakelijke bestuurder

Als de verzekeringnemer bestuurder van het motorrijtuig is, levert dit in de praktijk geen bijzonder probleem op. De verzekeringnemer is immers partij bij de verzekeringsovereenkomst.

Is de bestuurder niet dezelfde persoon als de verzekeringnemer dan is er wel een bijzonder probleem. Dit vindt in aanvang oorzaak in het feit dat die niet-verzekeringnemer geen contractspartij is bij de verzekeringsovereenkomst.

In 1971 heeft de Hoge Raad beslist dat op die niet-verzekeringnemer de WAM-verzekeraar geen verhaal kan nemen ook al is in de verzekeringsvoorwaarden dat recht voorbehouden.²

Dat kan wel als de niet-verzekeringnemer na het ongeval: *'zijn rechten uit de polis heeft verspeeld door na het ongeval niet te voldoen aan een of meer verplichtingen jegens de verzekeraar'*. Dat de niet-verzekeringnemer met te veel alcohol het motorrijtuig bestuurde, brengt daardoor met zich dat de WAM-verzekeraar op de niet-verzekeringnemer geen regres kan nemen.

4. De wetgever grijpt in³

De wetgever⁴ is in 1976 begonnen om de WAM-verzekeraar een betere mogelijkheid te bieden om – onder meer – een alcoholclausule aan de niet-verzekeringnemer tegen te werpen. De wetgever verwijst ook nadrukkelijk naar het arrest van de Hoge Raad uit 1971. De wetgever beoogt dat de WAM-verzekeraar ook op de niet-verzekeringnemer verhaal moet kunnen halen, als een verzekeringsvoorwaarde aan dekking in de weg staat. Bijvoorbeeld omdat een clausule dekking uitsluit en er geen polisdekking is.

Uit de wetsgeschiedenis⁵ van het huidige artikel 15 WAM volgt, naar mijn mening, dat het de bedoeling is dat niet-ongebruikelijke clausules aan de niet-verzekeringnemer kunnen worden tegengeworpen. Dit motiveert de wetgever met de overweging dat van de niet-verzekeringnemer niet kan worden verwacht dat hij onderzoek doet naar de in de verzekeringsvoorwaarden opgenomen ongebruikelijke clausules. De niet-verzekeringnemer moet erop kunnen vertrouwen dat zijn aansprakelijkheid is gedekt.

De wetgever noemt nadrukkelijk twee niet-ongebruikelijke clausules: de alcoholclausule en de geldig rijbewijsclausule.

In de praktijk kan de WAM-verzekeraar de door een niet-verzekeringnemer aan de benadeelde veroorzaakte schade op de niet-verzekeringnemers verhalen, als die zonder geldig rijbewijs reed. Zonder veel omhaal wordt die uitsluiting bestempeld als een feit van algemene bekendheid.⁶

Ook voordat de WAM op 1 januari 1965 is ingevoerd, oormerkt de wetgever de alcoholclausule als een gebruikelijke uitsluiting.⁷

5. Ontstane verwarring in de praktijk

Door (onjuiste) hantering van de (kort) nader te bespreken arresten van de Hoge Raad, is een onjuist beeld ontstaan. De arresten van de Hoge Raad,⁸ zo dient te worden onderkend, zien niet op een WAM-verzekeraar die verhaal zoekt op een niet-verzekeringnemer. De WAM-verzekeraar zoekt juist verhaal op de verzekeringnemer, die het motorrijtuig bestuurde met te veel alcohol in het bloed. Een alcoholclausule was niet in de verzekeringsvoorwaarden opgenomen. In die uitspraken is, in dat

kader, geoordeeld dat het geen feit van algemene bekendheid is dat WAM-verzekeraars geen dekking verlenen voor schade, die is veroorzaakt terwijl de bestuurder te veel alcohol in zijn bloed heeft.

In het geval de WAM-verzekeraar verhaal zoekt op een niet-verzekeringnemer, die het motorrijtuig met te veel alcohol op het verkeersongeval veroorzaakte, dan stelt de niet-verzekeringnemer het volgende. De niet-verzekeringnemer stelt niet te hebben geweten dat de verzekeringsvoorwaarden een alcoholclausule bevat en hij behoorde dat redelijkerwijs ook niet te weten. Geïnspireerd door voornoemde arresten verweert hij zich met de stelling dat het geen feit van algemene bekendheid is dat WAM-verzekeraars een alcoholclausule hanteren.

Dat verweer treft (vooralsnog) doel in de zaak die thans ter beslissing door de Hoge Raad voorligt.

6. Hof Amsterdam 1 februari 2022

Het Amsterdamse hof had zich in 2022 uit te spreken in een geval waarbij een niet-verzekeringnemer op 21 september 2014 een ongeval had veroorzaakt. Hij verkeerde daarbij onder invloed van alcohol. De polisvoorwaarden bevatten een alcoholclausule. Het hof neemt aan dat deze bestuurder beseft dat hij in zijn kennelijke staat beter niet met het motorrijtuig zou gaan rijden. Dat acht het hof niet beslissend. Het hof overweegt in r.o. 4.10: *'Het gaat erom wat [geïntimeerde] wist over de consequenties van het gebruik van alcohol voor de dekking onder de verzekering als hij schade zou veroorzaken.'*

De WAM-verzekeraar stelt dat het een feit van algemene bekendheid is dat WAM-verzekeraars aan alcoholclausule in de verzekeringsvoorwaarden (kunnen) opnemen. Dat is in de ogen van het hof niet juist. De WAM-verzekeraar heeft daardoor niet het bewijs geleverd dat de niet-verzekeringnemer niet te goeder trouw was.

Verder had de WAM-verzekeraar, althans wat het hof betreft, onvoldoende aangevoerd waaruit wel zou volgen dat de niet-verzekeringnemer niet te goeder trouw was.

7. De WAM-verzekeraar gaat in cassatie

De WAM-verzekeraar laat het er niet bij zitten en stelt beroep in cassatie in. Naar verwachting zal de Hoge Raad 8 september 2023 arrest wijzen.

A-G Hartlief heeft op 20 januari 2023 zijn conclusie⁹ genomen. Hij geeft aan dat de vraag of de niet-verzekeringnemer niet te goeder trouw is ten aanzien van de WAM-dekking, belangrijk is voor de toepassing van artikel 15 lid 1 WAM. Hij meent dat de wetgever niet aangeeft hoe die goeder trouw moet worden getoetst. Hij zoekt daarom aansluiting bij artikel 3: 11 BW. Toepassing daarvan brengt mee dat als de niet-verzekeringnemer *'reden tot twijfel had over de juistheid van de feiten of het recht waar de goeder trouw op moet zien, en deze twijfel vervolgens niet is weggenomen, ongeacht de vraag of nader onderzoek om de twijfel weg te nemen mogelijk was'*, hij niet te goeder trouw is.

Uit de wetsgeschiedenis volgt dat van de niet-verzekeringnemer mag worden verwacht dat hij kennis heeft van gebruikelijke bedingen. Hij dient nader onderzoek te doen om eventuele twijfel over een geldige dekking weg te nemen, aldus A-G Hartlief. Hij gaat dan verder met het uitgangspunt dat de niet-verzekeringnemer de gebruikelijke uitsluitingsclausules behoort te kennen of in ieder geval met gezond verstand kan bedenken. Degene die na meerdere glazen alcohol overweegt een

motorrijtuig te gaan besturen moet *'ten minste twijfelen of dat implicaties heeft voor de dekking op een verzekering van zijn eventuele aansprakelijkheid'*.

A-G Hartlief meent dat het arrest van het hof Amsterdam moet worden vernietigd. De niet-verzekeringnemer had onder geen beding ervan *'mogen uitgaan van dekking van zijn aansprakelijkheid'*. Hij had daaraan juist moeten twijfelen en is daarom niet te goeder trouw in de zin van artikel 15 lid 1 WAM.

De redenen daarvoor liggen – onder meer – in de omstandigheid dat algemeen bekend is dat rijden onder invloed van alcohol gevaarlijk en strafbaar is. Er wordt daarnaast met enige regelmaat in het nieuws aandacht besteed aan verkeersongevallen waarbij alcohol in het spel is. Het is bovendien algemeen bekend dat verzekeraars niet onder alle omstandigheden dekking bieden, maar uitsluitingen plegen op te nemen. Ook de omstandigheid dat WAM-verzekeraars steeds vaker alcoholclausules opnemen, moet de niet-verzekeringnemer reden geven voor twijfel, aldus A-G Hartlief.

8. Eigen opvatting

Dat het arrest van het Amsterdamse hof vernietigt dient te worden, onderschrijf ik. Ik meen echter dat uit de wetsgeschiedenis volgt dat de wetgever duidelijk aangeeft wanneer de niet-verzekeringnemer geen bescherming van de tweede volzin van artikel 15 lid 1 WAM geniet.

A-G Hartlief citeert de wetsgeschiedenis van artikel 15 lid 1 WAM uitvoerig. De volgende, naar mijn mening, essentiële zin¹⁰ ontbreekt: *'Dit kan geschieden in de gevallen waarin hij bij de polis tegenover de verzekerde bepaalde omstandigheden zoals rijden "onder invloed" of zonder rijbevoegdheid, heeft uitgesloten (...).'*

Hiermee geeft de wetgever duidelijk uiting aan diens opvatting dat indien de verzekeringsvoorwaarden een alcoholclausule bevatten, die zonder meer aan de niet-verzekeringnemer kan worden tegengeworpen. Daarmee geeft de wetgever reeds invulling aan het in de wet opgenomen *'niet te goeder trouw'* zijn van de niet-verzekeringnemer.

Met andere woorden: de wetgever oordeelt dat als de verzekeringsvoorwaarden een alcoholclausule bevatten de niet-verzekeringnemer zonder meer niet te goeder trouw is. Naar mijn mening spelen de concrete omstandigheden aan de zijde van de niet-verzekeringnemer geen rol. Het gaat hier om de vestigingsfase van het verhaalsrecht van de WAM-verzekeraar op de niet-verzekeringnemer als aansprakelijke, schadeveroorzakende partij. In de (lagere) rechtspraak worden omstandigheden in de rechtsoverwegingen meegenomen. Die benadering spreekt mij niet aan¹¹ en acht ik in strijd met de bedoeling van de wetgever indien sprake is van rijden onder invloed van een motorrijtuig en de verzekeringsvoorwaarden een alcoholclausule bevatten.¹² Het betreft immers een niet-ongebruikelijke uitsluiting. De tweede volzin van artikel 15 WAM heeft alleen tot doel de niet-verzekeringnemer te beschermen als sprake is van het geheel ontbreken van een WAM-verzekering of tegen niet-gebruikelijke bedingen, die aan polisdekking in de weg staan.¹³

De wetgever heeft daarbij duidelijk de bedoeling voorgestaan dat de schadeveroorzakende bestuurder, al dan niet verzekeringnemer, de schade dient te dragen, als polisdekking ontbreekt. Dat recht mocht de WAM-verzekeraar immers overeenkomen op grond van artikel 11 lid 2 WAM (oud), thans artikel 15 lid 2 WAM. Omdat de Hoge Raad die mogelijkheid de pas afsnijdt met het arrest van 12 maart 1971, heeft de wetgever zich genoodzaakt gezien om dat verhaalsrecht wettelijk mogelijk te maken. Voor het verhaalsrecht op de verzekeringnemer was dat niet nodig.

Het is bijzonder onwaarschijnlijk dat de wetgever vervolgens alle moeite doet om een wettelijke bepaling op te tuigen, die in de praktijk uiteindelijk niet het beoogde doel bewerkstelligt. Laat staan dat zoveel obstakels overwonnen zouden moeten worden voordat de schadeveroorzakende bestuurder, rijdend onder invloed, de schade dient te dragen, terwijl juist uit de verzekeringsvoorwaarden volgt dat de WAM-verzekeraar die schade niet wenst te dragen. Hij neemt niet voor niets een alcoholclausule op.

De Hoge Raad heeft nu een kans om de motieven en onderbouwing van de wetgever ten aanzien van artikel 15 lid 1 tweede volzin WAM recht te doen door te oordelen dat alleen beslissend is of een alcoholclausule een niet-ongebruikelijk beding is. Echter, het is goed mogelijk dat de Hoge Raad daar om cassatie-technische redenen niet aan toe kan komen.

Voor de praktijk zou het wel nuttig zijn als de Hoge Raad vaststelt het in 2014¹⁴ wel een feit van algemene bekendheid is dat WAM-verzekeraars alcoholclausules plegen op te nemen. Dat zou het vinden van verhaal op de onverantwoordelijke onder invloed van alcohol rijdende derde-verzekerde, die nota bene een misdrijf pleegt, voor de WAM-verzekeraars vereenvoudigen.

9. Aanbevelingen voor de praktijk

Uiteraard zal eerst het arrest van de Hoge Raad moeten worden afgewacht. Het is de vraag of de Hoge Raad in de door mij voorgestane zin zal oordelen. Al is het maar omdat het beroep in cassatie zich toespitst op de vraag of het een feit van algemene bekendheid is dat WAM-verzekeraars een alcoholclausule in de verzekeringsvoorwaarden opnemen.

Nu in 2014 volgens de gedingstukken circa 40 procent van de verzekeringsvoorwaarden een alcoholclausule bevatten, kan het oordeel van het hof mogelijk in stand blijven. Want is dan sprake van een niet-ongebruikelijk beding.

Sinds 2014 hebben inmiddels vrijwel alle WAM-verzekeraars een alcoholclausule opgenomen. In 2019 zou sprake zijn van een percentage van 97 procent van de WAM-verzekeraars, die een alcoholclausule voeren. Via <https://polisvoorwaarden.moneyview.nl> is vast te stellen dat ook in 2023 sprake is van dat percentage.

Daarmee is dan nog steeds niet te zeggen dat sprake is van een feit van algemene bekendheid. Dan zouden verzekeraars veel meer ruchtbaarheid moeten geven aan deze dekkingsuitsluiting. En of dan ooit sprake zal zijn van een feit van algemene bekendheid, is dan nog steeds onzeker. Hierbij zie ik overigens niet in waarom de dekkingsuitsluiting bij het niet rijden met een geldig rijbewijs wel een feit van algemene bekendheid is en de uitsluiting voor het rijden onder invloed niet. De wetgever noemt beide clausules in dezelfde zin in de Memorie van Toelichting, zoals hierboven onder kopje '4. De wetgever grijpt in' en '8. Eigen opvatting' genoemd.

Eveneens is dan nog niet gezegd dat de betreffende niet-verzekeringnemer niet te goeder trouw is. Hij zou bijvoorbeeld bij de verzekeringnemer navraag hebben gedaan. En als die verzekeringnemer dan heeft gezegd dat volgens hem de verzekeringsvoorwaarden geen alcoholclausule bevatten, heeft de niet-verzekeringnemer dan voldoende onderzoek gedaan? Terzijde vraag ik mij dan nog wel af of een verzekeringnemer zijn motorrijtuig nog uitleent aan iemand die vraagt naar dekking ingeval van rijden onder invloed.

In het geval vast komt te staan dat de verzekeringnemer heeft gezegd dat de WAM-verzekering geen alcoholclausule bevat, dan zou de WAM-verzekeraar hem mogelijk kunnen aanspreken.¹⁵ Dan zou

hem bijvoorbeeld kunnen worden verweten dat hij iemand zijn motorrijtuig heeft laten besturen, wetende dat die mogelijk met te veel alcohol op zou gaan rijden.

Die verzekeringnemer zal dan op zijn beurt weer verhaal moeten zoeken op de niet-verzekeringnemer. Hij zal uiteraard die niet-verzekeringnemer nadrukkelijk hebben verboden om met een slok op te gaan rijden. Laatstbedoelde zal dan de schade aan de verzekeringnemer hebben te vergoeden. Dan wordt de pijn weliswaar gelegd waar die hoort, maar deze U-bocht is verre van praktisch.

Vandaar dat ik meen dat het beter is in voorkomend geval te wijzen op de kennelijke bedoeling van de wetgever. Indien sprake is van een niet-ongebruikelijk beding, dan komt de niet-verzekeringnemer geen beroep toe op artikel 15 lid 1 tweede volzin WAM. Hij verdient alleen bescherming tegen ongebruikelijke bedingen. Bij een percentage van 97 procent zal toch geen andere conclusie getrokken kunnen worden dan dat sprake is van een niet-ongebruikelijk beding. Of 40 procent, waarvan in 2014 sprake is, voldoende is om van een niet-ongebruikelijk beding, is arbitrair. Zelf meen ik dat wanneer circa 30 procent van de WAM-verzekeraars een alcoholclausule in de verzekeringsvoorwaarden opneemt, niet meer kan worden gesproken van een ongebruikelijk beding. Voor de vraag of iets ongebruikelijk of niet-ongebruikelijk is, lijkt mij het niet nodig dat in het merendeel van de gevallen sprake moet zijn van het voeren van een alcoholclausule.

** Dit artikel is geschreven op persoonlijke titel.*

Noten

¹ Hof Amsterdam 1 februari 2022, [ECLI:NL:GHAMS:2022:248](#).

² HR 12 maart 1971, [ECLI:NL:HR:1971:AB4538](#), NJ 1971/247.

³ K. Engel, 'De verjaarde art. 6 WAM-vordering en art. 7: 954 lid 1 en 7 BW: een bespreking van HR 22 april 2022, ECLI:NL:HR:2022:616', *NTHR* 2022-6, p. 225 (liko): 'De wetgever zou ingrijpen.'

⁴ Wetsontwerp 14281.

⁵ *Kamerstukken II*, 1976/77, 14281, nrs. 1-4, p. 19, *Kamerstukken II*, 1982/83, 14281, nr. 7, p. 5.

⁶ Rechtbank Rotterdam 7 februari 2007, [ECLI:NL:RBROT:2007:BA0908](#), hof Arnhem 20 november 2007, [ECLI:NL:GHARN:2007:BC3146](#), NJF 2008, 135, rechtbank 's-Gravenhage 16 maart 2011, [ECLI:NL:RBSGR:2011:BP8843](#), rechtbank 's-Gravenhage 12 oktober 2011, [ECLI:NL:RBSGR:2011:BU3508](#) en rb. Rotterdam 20 januari 2016, [ECLI:NL:RBROT:2016:665](#).

⁷ *Kamerstukken II* 1960/61, 6342, nr. 3, p. 12 (liko) en *Kamerstukken II* 1960/61, 6342, nr. 6, p. 2 (liko).

⁸ HR 13 januari 2006, [ECLI:NL:HR:2006:AU3715](#), NJ 2006/282, m.nt. M.M. Mendel (*London/Aegon*) en HR 16 januari 2015, [ECLI:NL:HR:2015:83](#), NJ 2015/263, m.nt. M.M. Mendel (*TVM/Verweerder*).

⁹ Conclusie A-G Hartlief 20 januari 2023, [ECLI:NL:PHR:2023:90](#).

¹⁰ *Kamerstukken II*, 1976/77, 14281, nrs. 1-4, p. 19.

¹¹ Voor zover deze opvatting te streng moet worden geacht, dan kan gesteld worden dat indien sprake is van een alcoholclausule voorshands bewezen kan worden geacht dat de niet-verzekeringnemer niet te goeder trouw is. De WAM-verzekeraar voldoet dan aan de op hem rustende bewijslast. De niet-verzekeringnemer kan dan nog wel trachten tegenbewijs te leveren.

¹² Rechtbank Noord-Holland 21 december 2022, [ECLI:NL:RBNHO:2022:11528](#) wijdt, wat mij betreft, dan ook ten overvloede overwegingen aan de vraag of de niet-verzekeringnemer niet te goeder trouw is. De rechtbank verwijst hierbij nog naar rechtbank Arnhem 7 juli 2010, [ECCL:NL:RBARN:2010:BN2933](#), waarin overigens sprake is van het verhaal van de WAM-verzekeraar op de verzekeringnemer op grond van een verzekeringsvoorwaarde, als bedoeld in art. 15 lid 2 WAM.

¹³ Bijvoorbeeld het zonder toestemming van de eigenaar besturen van het motorrijtuig: hof Amsterdam 19 november 1993, Verkeersrecht 1994/125, r.o. 4.8 en rechtbank Haarlem 25 juli 2007, [ECLI:NL:RBHAA:BB7540](#), r.o. 4.6.

¹⁴ Ik verwacht overigens niet dat de Hoge Raad de handschoen oppakt door, in voorkomend geval, in te gaan op het verzoek van de WAM-verzekeraar om, als het cassatieberoep niet slaagt, vast te stellen dat anno 2022 wel sprake is van een feit van algemene bekendheid, zie noot 74 bij Conclusie A-G Hartlief 20 januari 2023, [ECLI:NL:PHR:2023:90](#).

¹⁵ Zie bijvoorbeeld rechtbank Dordrecht 28 november 2007, [ECLI:NL:RBDOR:2007:BB9732](#), waarbij de eigenaresse van het motorrijtuig door de WAM-verzekeraar kon worden aangesproken, nu zij bekend was met het ruime drinkgedrag van de bestuurder en het desniettemin vervolgens besturen van het motorrijtuig. Dat zij de bestuurder had verboden om met teveel alcohol in het bloed het motorrijtuig te besturen, baat haar niet, zie r.o. 5.2.2.1.

Keywords

Alcoholclausule
Artikel 15 WAM
WAM-verzekering

Auteur(s)

Ferry Kerkvliet

Advocaat bij De Vereende NV

[LinkedIn](#)